

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povețe despre formarea și conducerea tovărășiilor economice
Foaia oficioasă a „Centralei Tovărășilor“ și a însoțirii pentru „Asigurarea vitelor“, amîndouă în Orăștie.
— Sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și îndrumări pentru valorizarea produselor economice —

Adaus economic la „LIBERTATEA“.

Apare tot a doua Duminecă.

Intocmită de VAS. C. OSVADĂ

Anul IV.

ORĂȘTIE, la Rusalii 1909.

Nrul 6.

Incercările noastre.

Insufletețirea noastră pentru tovărășii, — credem că am aratat'o, am dovedit'o și am tradus'o în fapte în nenumărate prilejuri.

Ar urma dar, că de câte ori luăm știre despre vre-o muncă, întrupată în temeiul întovărășirii să ne bucurăm din suflet și să o aprobăm fără vorbă.

Cu toată urmarea asta firească, ne găsim datori, tocmai în interesul bune i dezvoltări a tovărășiilor — așa cum noi le înțelegem — să ne spunem rupt ales judecata noastră modestă față de ce să face și ce să scrie în treburi de-ale tovărășiilor.

O facem asta cu gînd curat și în nizuința de-a contribui și noi la întărirea sănătoasă economică a poporului nostru.

Să luăm lucrurile pe rînd și dela început:

Înainte cu zece ani, în afară de comitatul Sibiiului abia să vorbea la noi Românii despre tovărășii. P'atunci abia cîțiva bărbați vrednici să gîndeau la rostul și la rolul însemnat, ce-'l au tovărășiile pentru organizarea vieții noastre economice, fără de care, credem noi, e cu neputință ori-ce afirmare a noastră — ca neam.

Au intrat vremuri mai bune și pentru noi, și în timpul din urmă și din o parte și din alte auzim glasuri, vedem nizuinți, pentru ca să împretinească poporul nostru cu tovărășiile — azi singurele arme pacifice cu care micii și răsleții factori economici, pot lua cu sorți de izbîndă, lupta alătura cu puterea colosală a capitalelor mari și a muncii organizate pe întregă linia.

La glasul vremii s'au mișcat mulți — chemați ori nechemati — dar la tot cazul cu toții în deplină însufletețire.

Insufletețirea asta apoi din nenorocire nu a fost în tot locul și în totdeauna sprijinită și de forțe de muncă tot așa de înțelese și tot atît de curate, ca însași însufletețirea.

Așa am ajuns azi — după 5—6 ani de sbateri economice pe temeiul organizării prin tovărășii, să avem încercări și întrupări mai mult ori mai puțin greșite.

Aceste greșeli însă au fost și sunt legate de ori-ce început. Din pricina asta credem că nimănui nu-i trece prin minte să condamne pe făptuitori. În același timp însă, o sfătuire frățească să impune, mai ales că până nu vom fi mîntuiți de greșelile începutului, puțin să poate face pentru adevărata și sănătoasă înaintare economică a poporului nostru.

Dovada cea mai mult simțită ne-o îmbiie »Consum«-urile înființate în Blaj, Sibiiu, Deș, Făget, și în alte orașe.

Azi știm cu toții care a fost greșala la înființarea acestor conzumuri. În loc de »Concordia«, conzumul dela Sibiiu, prăvălia cu vînzările în detal — să fi avut noi pe »Concordia« ca Centrală pentru atîtea și atîtea mici conzumuri pe sate — desigur reușeam pe deplin! Tot așa și în celelalte orașe.

Lucrarea conzumurilor trebuia dela început să pornească și să se desfășoare la sate unde și publicul e mai una și concurența e mai neiertată. Și apoi dela sate să vină la orașe, unde să-'și

găsească centralizarea trebuincioasă.

La noi s'a făcut întors — din greșală. Greșala s'a și răsbunat — precum știm.

Azi, cînd am învățat din propria pățanie, să încercăm înjghebarea de mici tovărășii de conzum pe sate, căroră apoi să li-să pună la îndemînă una ori mai multe Centrale, care să le alimenteze, să le îndrepte și sprijinească.

Intocmai cum o fac Sașii, care au pe sate peste 100 conzumuri, toate însă ocrotite pe lîngă Centrala conzumurilor din Sibiiu.

Dacă și »Concordia« noastră își lua dela început rolul ce-'l are această Centrală săsească, desigur o aveam și azi împreună cu cel puțin cîteva zeci de mici tovărășii de conzum, împrăștiate prin satele noastre.

O altă greșală s'a făcut și să mai face încă în jurul alcătuirii tovărășiilor de credit. În loc să avem adevărate tovărășii cu ajutorarea împrumutată a membrilor, — în prea multe locuri avem stîrcituri de băncuțe, cu uzurăria și căpătuiala personală aproape scîrboasă.

Greșala asta trebuie îndreptată cu energie și îngrabă.

Un pas vrednic de laudă a făcut de altfel tocmai zilele trecute direcțiunea »Solidarității«, a marelui tovărășii a băncilor noastre — cînd a hotărît să nu mai sprijinească formarea de mici băncuțe, mai ales acolo unde nu cere trebuința economică, făr' o sforțează interese personale.

O îndreptare mai temeinică noi credem că atunci să va face, cînd pe satele noastre să vor înființa mici

tovărășii de credit, care vor ține la principiile tovărășiilor vor îngriji împlinirea lipselor arzătoare numai a membrilor lor, slujind în mare parte ca agenți ori încrezuții băncilor noastre dela orașe, prin ce ar scăpa satele noastre de cheltuelile zadarnice ce să fac cu venitul și adusul cavenților (chizeșilor) pe la orașe, apoi cu scrisul și recomandația agenților de azi care urcă camăta împrumuturilor cu 2—5%.

În jurul acestor tovărășii de credit s'ar putea face, ori s'ar înbina cu acestea, tovărășii de conzum, de arendat, de mașini, de valorizare, etc. — așa cum fac frații noștri din România în jurul »băncilor populare« ce le au în număr de aproape 3 mii!

Pentru îndrumarea și conducerea mișcării acesteia, de sigur trebuie să avem una ori mai multe Centrale, bine chibzuite și bine conduse, care să ocrotească toată mișcarea și toate tovărășiile sătești — roadele acestei mișcări.

Părerea noastră este, că o lucrare cu folos în temeiul întovărășirii, nu să poate face decît cu tovărășii la sate și cu centrale la orașe.

Și unele și altele însă să fie în cea mai strînsă legătură și muncind mînă în mînă.

Că cine și prin cine să se conducă această lucrare, pentru moment nu e treaba de căpetenie.

De căpetenie este însă, ca locul încercărilor răslețe — fiecare după cum îl taie capul — să fie luat de o activitate unitară și bine chibzuită.

Noi am pornit, și după toate semnele, vom putea înjgheba o Centrală de tovără-

rășii, la Orăștie. Statutele stau gata în fața aprobării respective înregistrării tribunalului.

Scopul și lucrarea acestei Centrale am schițat-o de atâtea ori. Și pentru reușita aceleia ne-am adresat la toți oamenii de bine și la toate instituțiile noastre. Că până acum nu și-a putut încă începe lucrarea, sunt atâtea pedeci în afară de voia noastră.

Cu toate nizuințele noastre de a avea în lucrare Centrala noastră din Orăștie, am primit cu bucurie știrea, că cei din jurul »Solidarității« dela Sibiu nizuiesc pentru pornirea unei mari lucrări, care să ia conducerea în afaceri de tovărășii.

Centrala noastră și lucrarea fruntașilor dela Sibiu încap la olaltă foarte bine, și de sigur să vor întregi și sprigini împrumutat — după puteri.

Nu s'ar putea însă spune aceleași lucruri despre alte încercări ce să fac la noi în timpul din urmă.

Nu mai vorbim de încercarea alui avocat Avramescu dela Radna, care în însuflețirea sa a încercat alcătuirea unui așezământ, care să cultive, deodată și sub o căciulă, toți ramii economiei noastre! Ori cât o fi fost de curată însuflețirea, încercarea asta n'a putut izbuti și numai din motivul, că programul de lucru era prea din cale afară cu neputință de dus în deplinire.

A urmat însă Blajul, unde fruntași ai neamului au înjghebat tovărășia »Plugarul« cu un program de lucru aproape ideal.

S'au luat în programul acestei tovărășii atâtea lucrări bune, încât felurimea și numărul ramilor de operație vor îngreuna nespusele jungere a țintei principale!

Ori cât de mult apreciem rîvna blăjenilor, părerea noastră este, că felul cum s'au contemplat lucrările în jurul tovărășiei înființate, nu va putea duce la scop.

Pentru o lucrare atît de mare, cum s'a contemplat la

Blaj, să cer capitale prea mari, specialiști prea mulți — decît să-'i poată da Blajul singur, care înainte de alcătuirea tovărășiei, nu a prea cerut sprijin și în afară de Blaj și jur.

Noi am crede că cei din fruntea tovărășiei dela Blaj, ar trebui să între cu dinadinsul în mișcarea generală ce s'a pornit la noi pentru tovărășii, și apoi să se pună pe principiul împărțirii muncii. Să-'și aleagă din vastul program, una ori două lucrări, pe care apoi să le cultive cu toată nizuința cu ajutorul unui conducător practic, care să-'și închine întreagă munca acestei lucrări, pentru care să-'și aibă ori să-'și cîștige cunoștințele și rutina specială.

Cîteva săptămîni în urmă după Blaj vine Clujul cu încercarea de a alcătui, sub scutul băncii »Vatra«, o tovărășie sau, după prospect, »o reuniune de zidire«, ca asociațiune. Scopul tovărășiei (care după-ce în punctul 1 a »Prospectului« a fost numită »reuniune« și »asociațiune« în punctul 2 deja e »societate«. Ce puțină îngrijire!), este spus așa: »Societatea procură și produce însași materialul de clădiri, înființează și susține magazine de atari mărfuri și întreprinde clădiri atît în Cluj cît și în alte orașe și sate«. Toate aceste în scopul ajutorării clasei noastre de mijloc — a industrieșilor români!

Foarte frumos și vrednică de laude e nizuința fruntașilor noștri din Cluj — dar și încercarea asta ni-să pare prea nehotărîtă în mijloacele ce le are și în lucrările ce și-le impune.

Și apoi ni-să mai pare că și mișcarea asta, prea e izolată. Nici chiar bărbații cu preocupări economice ce să află în Cluj, nu-'i găsim pe toți la această pornire.

Cum își închipue fondatorii să traducă în faptă activitatea tovărășiei »Granitul« din prospect, nu putem întrevădea. Ne este teamă însă, că dorind să se ajungă

de odată prea mult, — vom avea prea puțin!

Cu cît e mai simplă și mai hotărîtă de pildă societatea cărămidarilor din Bistrița, care produc cărămizi și țin magazin de lemne. Și reușesc bine, căci și-au știut concentra și defini lucrarea ce vor să o facă!

Am scos aceste spicuri cu gîndul să oferim un nou prilej fruntașilor noștri: să chibzuiască asupra trebuinței arzătoare, de a înciripa o consfătuire economică, o anchetă ori congres, cum să va numi, unde să se discute chestiuni de acest fel și mai pe sus unde să se găsească modalitățile unei unități în chestiuni de economie și a unei împărțiri a muncii în organizarea prin tovărășii.

Cei chemați spună-'și cuvîntul.

Convenția comercială

dintre monarchia noastră și România, s'a încheiat în 23 April 1909 în București. Trebuie să mai fie încuviințată de corpurile legiuitoare ale celor două țări, pentru a intra în vigoare.

Negocierile între delegații români și austro-ungari durează aproape de un an. La început mergeau greu. Dar în urma întrevăderii ce a avut-o fostul ministru președinte D. A. Sturdza cu ministrul nostru de externe bar. Aehrenthal să arată bunăvoință dintr-o parte și din alta pentru a duce la bun sfîșit negocierile.

Din întimplare, agrarienii austriaci și agrarienii unguri erau foarte pretensivi. Ei împedecară mai înainte încheierea convenției comerciale cu Serbia, ei puneau și acuma bețe în roate la încheierea convenției cu România.

Dar a urmat anexarea Bosniei și Herțegovinei, a urmat neînțelegerile cu Turcia și cu diplomația Europei, era gata să urmeze războiul cu Serbia. În acelaș timp România să desmormise un pic din indiferență și protesta energic (meetinguri în București, Iași, Craiova, Galați, Brăila etc.) în contra pornirilor lacome ale monarchiei noastre, ba era gata să decreteze un boicot general al mărfurilor austriace și ungurești, cum decretase Turcia. Atunci au văzut și ai noștri, că nu-'i bine să-'și aprindă pae în cap cu toate țările vecine și au luat-o pe coardă mai domoală, aducîndu-'și mai întiiu pe agrarieni la cugetare mai serioasă.

Austria are o industrie solidă în

ce privește fabricațiunea de piei, de postavuri, de mașini, de marfă textilă (pînzării, țesături), care și-a aflat deja în România un debușeu sigur (adecă piețe bune pentru desfacere și vînzare). În România încă s'au concolidat cîteva industrii, precum industria de ghete, de zachăr și întru cîtva cea de hirtie.

Austro-Ungaria exportează în România marfă pentru 90 milioane anual, pe cînd România nu exportează în Austro-Ungaria decît pentru 40 milioane din produsele sale. Era deci o diferență de 50 milioane în favorul Austriei și Ungariei, respective în defavorul României.

Delegații români aveau deci misiunea să apere interesele industriilor lor deja consolidate și să pretindă mai multe favoruri pentru produsele agricole ale României. Cereau deosebi concesiune pentru a exporta mai multă carne și mai multe vite, și că autoritățile vamale austro-ungare să nu născoască tot felul de pedeci exporțării de carne în Germania.

În convenția de acuma să concedie României să ne trimită în anul prim 10.000 vite tăiate și 50.000 porci tăiați. Acest contingent să urcă an de an. Pentru controlul sanitar să vor trimite la granița României veterinari austriaci și ungari.

Importul de oi iarăși e contingentat la 100.000 capete anual.

În schimb, monarchia noastră a căpătat favoruri în privința industrială. Anume poate exporta mai ieftin: marfă de bumbac, doage, hirtie, ape minerale, țesături de cînepă și in, albituri, frîngii de fer, cabluri, cuie de potcoavă, acid carbonic lichid, acid tartric.

Convenția e încheiată nu pe 10 ani, cum să face de regulă, ci numai până la 31 Decembrie 1917. Până atunci Ungarea voește să se desfacă, economicește, de Austria și să înțelege, că apoi Austria va trebui să-'și încheie deosebit convențiile comerciale, Ungaria deosebit.

(-).

Viața economică.

VI.

Etalon.

Ce numim etalon?

Etalon e un cuvînt francez, în locul căruia să aude des și corăspunzătorul său englezesc: standard (cetește: stendard). Insemnează un model legal de măsuri, adecă un prototip de măsuri, pe care-l introduc, îl încuviințează legile țerilor.

În viața de toate zilele avem trebuință pas de pas de măsurări. Dacă dimineața mergi la lucru și vrei să sameni cucuruz în o arătură, nu poți arunca un lădoiu de grăunțe, ci potrivești după mărimea arătorei. Dacă te ajunge lipsa să mergi la America, nu te poți lua pe jos, că-i calea cam lungă, bat-o cucu! Dacă vrei să cumperi

o grădină poți înmăna pe vînzător cu o bră, dar nici cu o ferdelă albă, ci potrivești prețul după mărimea și valoarea grădinei. În toate cazurile e vorba de măsuri și de măsurări.

Cum facem măsurările?

Luăm o mărime cunoscută ca model sau prototip, și cu aceasta asemănăm mărimile necunoscute, cari voim să le măsurăm. Prin lucrarea aceasta aflăm de câte ori este mai mare sau mai mică mărimea necunoscută?

Cum putem măsura?

Putem măsura nenumerate lucruri, dar pentru scopul nostru va fi de ajuns să amintesc numai trei:

- 1° timpul,
- 2° spațiul,
- 3° valoarea bunurilor economice.

1° Măsurile de timp și-au luat temelul dela alergarea (revoluția) Pământului nostru în jurul Soarelui și dela învîrtirea (rotațiunea) în jurul osiei sale. Revoluția durează 365 zile și aproape 6 ore, timp numit a n. Rotațiunea: o zi și o noapte. Durata unei rotațiuni s'a împărțit în 24 de restimpuri egale, numite ceasuri sau ore. Trecînd la subîmpărțirile mai mici, aflăm că
1 oră = 60 minute = 3600 secunde,
1 minută = 60 secunde.

Pentru timpuri scurte avem în graiu:

- „Cît ai scăpăra din amnar.“
- „Cît ai bate în palme.“
- „Cît ai clipi din ochi.“
- „Intr'o clipă“ sau „Intr'o clipită.“
- „Cît te-ai șterge la ochi“ etc.

2° Măsurile de spațiu nu s'au putut statornici așa de ușor, ca măsurile de timp. Lipsa din capul locului punctul de sprigin, prototipul statornic. Pentru măsurarea timpului am avut anul și ziua. Pentru măsurarea spațiului nu era nimic statornic. Deci s'au folosit mărimi luate dela membrele corpului omenesc. Astfel s'au ivit:

- pasul,
- piciorul (urna),
- șchioapa, prii deschizătura dintre policar (degeul cel mare) și arătător;
- palma,
- cotul etc.

Pentru arătarea lucrurilor mărunte ne-a rămas în graiu:

- „Nici o fărimeță.“
- „Nici un strop.“
- „Nici cît negru sub unghie“ etc.

Ușor ne putem convinge că aceste măsuri ne pot incurca. Oare pasul unui bărbat, înalt cît o prăjină, tot pe o formă este cu pasul unui prichindel îndesat „înalt de un cot cu barbă cu tot?“

Acest neajuns l'au observat oamenii, și de aceea, ba icî ba colo, s'au învoit ca măsurile înșirate să aibă anumită lungime: pasul atîta; urma atîta; stînginul atîta; cotul atîta; palma atîta ș. a. m. d. Astfel și-au luat începutul stînginul

de Paris, cotul de Viena, stînginul moldovenesc, cotul oltenesc, și altele nenumerate.

Intorsătură temeinică s'a produs pe terenul măsurilor pe la mijlocul secolului XVIII. (prin 1740-60).

Mai mulți învățați francezi au măsurat periferia (incunjurul) pământului și a patruzeci-milioana ($\frac{1}{40,000,000}$) parte a acestei lungimi, au luat o de model statornic, de prototip, numind-o metru. Acest model l'au primit toți oamenii de știință, ba încetul cu încetul l'au introdus și state multe pentru folosul zilnic al locuitorilor.

Etalonul sau prototipul metru-lui era o bară, un baston de platină, ce să păstra în pivnița unui pavilion din Saint-Cloud, lîngă Paris (în Franția). Lungimea bastonului arăta metru exact. Pentru măsurarea lungimilor mai mici s'a făcut următoarea împărțire:

$$\begin{array}{l} 1 \text{ metru} = 10 \text{ decimetri} = 100 \text{ centimetri} = 1000 \text{ milim.} \\ 1 \text{ dm.} = 10 \text{ cm.} = 100 \text{ milim.} \\ 1 \text{ cm.} = 10 \text{ milim.} \end{array}$$

Pentru măsurarea lungimilor mai mari de un metru avem:

$$\begin{array}{l} 1 \text{ kilometru} = 10 \text{ hectom.} = 100 \text{ decam.} = 1000 \text{ metri} \\ 1 \text{ hectom.} = 10 \text{ decam.} = 100 \text{ metri} \\ 1 \text{ decam.} = 10 \text{ metri} \end{array}$$

Trecînd repede peste celelalte măsuri, trebuie să știm că tot cu ajutorul metru-lui s'au putut forma prototipuri pentru măsurarea suprafețelor, capacităților (încăperilor), greutateților. Pentru suprafețe avem:

- metru pătrat,
- arul = 100 metri pătrați, ceea ce e tot una cu un decametre pătrat,
- hectarul = hectometru pătrat = 10.000 metri pătrați.

Pentru capacități (cuprinsul din lăuntru vasului) avem litrul = volumul unui decimetru cubic, adică încăperea unui decimetru în lungime, lățime și înălțime.

Pentru greutateți avem chilogramul, adică greutatea unui litru de apă curată și rece.

Toate aceste măsuri, cu subîmpărțirile lor simple și lămurite, formează sistemul metric, care e o adevărată glorie a științei franceze.

De sine înțeles, că întrebuintarea sistemului metric, în locul măsurilor celor vechi, s'a introdus mai întîiu în Franția. O lege din 7 Aprilie 1795 prescria adoptarea unui singur etalon de ponduri și măsuri pentru toată republica și statorî principiile sistemului și ale nomenclaturei (numirilor). Legea din 10 Decembrie 1799 consfinți etaloanele definitive ale metru-lui și chilogramului, statorite în urma lucrărilor cîtorva învățați ca: Delambre, Laplace, Méchain, Borda, Lavoisier. Aceste etaloane au fost așezate în Arhivele naționale.

În fine, legea din 4 Iulie 1837, a făcut sistemul metric obligator pentru întreaga Franția.

În același timp s'au făcut sforțări pentru a răspîndi sistemul me-

tric și în străinătate. Mai întîiu s'a propagat în Elveția, în Olanda, Belgia, Spania.

În România s'a ivit prin legea din 1864, care încuviința întrebuintarea sistemului metric cu începere din 1 Ghenar 1866. O altă lege, din 1880, statorî condițiile, în cari trebuia să fie aplicată legea din 1864. Sistemul fu introdus obligator prin o lege din 1883, declarînd ilegale toate celelalte măsuri, cu începere din 1 Ghenar 1884, termin prelungit ulterior până la finea aceluiaș an.

Austro-Ungaria. O lege din 23 Iulie 1871 statorî pentru Austria unitățile metrice prin etaloanele naționale, cari sunt un metru cu capete de sticlă și un chilogram din cristal de stîncă (lucruri trainice, pentru a nu să roade, a nu să tocî). Încuviință totodată întrebuintarea sistemului metric cu începere din 1 Ghenar 1873, introducîndu-l obligator cu începere din 1 Ghenar 1876. Aceeaș lege statorî echivalentele (mărimile corăspunzătoare) între măsurile vechi și cele nouă.

În Ungaria, sistemul metric adoptat prin legea VIII. din 1874, este de asemenea obligator cu începere din 1 Ghenar 1876.

În 1872, la învîrtirea guvernului francez, s'a reunit o comisiune internațională la Paris, cu scopul să statorească prototipurile internaționale. Erau reprezentate 30 de state. Ca punct de plecare s'au luat etaloanele din Archive și s'au făcut prototipuri internaționale nouă, nu din platină curată, ci din platinoiridiu, (amestec foarte trainic și neschimbăcios la căldură,) cari fiind consfințite prin conferința generală din 1889, s'au așezat în pivnițele pavilionului din Breteuil, lîngă Paris.

De pe aceste prototipuri nouă, se face cîte-o copie pentru fiecare stat, care a introdus sau introduce sistemul metric.

Pentru aceste lucrări anevoiase și foarte gingașe, o conferință din 1875, ținută tot în Paris, a hotărît să înființeze un „Biurou (cancelărie) internațional de ponduri și măsuri“. Din 1876 lucrează acest „Bureau International des poids et mesures“ (cum îi zic Francezii), susținut pe spesele alor peste 20 de state, în Bretenil la Sèvres, în frumosul parc dela Saint-Cloud, lîngă Paris.

(Prototipul cel nou de metru e făcut, cum am zis, din platinoiridiu, — și are forma unei șine dela calea ferată. Lungimea metru-lui e crestată cu două trăsături foarte fine, la capetele feței neutrale).

3° În economia națională întîmpinăm bunurile și pe acestea încă trebuie să le măsurăm, dacă voim să ne dăm seamă despre ele. Dar ce să luăm de temelie la măsurarea lor?

Toate lucrurile obișnuite nici pe departe nu sunt potrivite ca măsurătoare de valori. Cerealele, peștii, pieile, sunt supuse stricăciunei; vitele sunt muritoare, perd din valoare. Ferul, plumbul arama, au valoare prea mică pentru diferite cumpărări și vînzări, încît la cumpărarea unui bun de ceva însemnătate, ne-ar trebui cîte un car de fer, de aramă etc., ceea ce nu ne prea vine la socoteală.

Pentru ca un bun să poată servi ca măsură generală de valori, trebuie să întrunească următoarele însușiri:

a) să fie un bun neschimbăcios, adică să se poată păstra timp îndelungat, fără să-și piardă din valoare, fără să se tocească, fără să ruginească,

b) să aibă valoare cît de mare într'un volum (cuprins) cît de mic, ca astfel să se poată transporta cu ușurință dintr'un loc în altul;

c) să fie divizibil, adică ușor de împărțit;

d) să aibă însușiri, în urma cărora toată lumea să-l cunoască cu înlesnire.

Toate însușirile, desfășurate în cele patru puncte, le întrunește aurul și în rîndul al doilea argintul. Aurul și argintul sunt deci lucrurile cele mai potrivite ca măsurătoare de valori: din aur și argint să formează etalonul bunurilor. Cînd o țeară introduce numai aurul ca etalon, să numește „țeară cu etalon simplu“ sau „țeară monometalistă“. Această însemnează, că banii legali, în cari trebuie să se rescumpere biletele de bancă (banii de hîrtie) și efectele (hîrtiile, obligațiile de stat), sunt banii de aur. România are etalonul de aur dela 1888. Anglia, Franția, Germania îl au de mult. În timpul din urmă l'au introdus Rusia, Belgia etc.

Țările, cari primesc ca etalon aurul și argintul, să numesc „țări cu etalon dublu“ sau „țări bimetalistice“. Monarchia noastră după lege e încă bimetalistă, dar de fapt banca Austro-Ungară (care face banii de hîrtie) are rezervă de aur pentru toate bancnotele cîte le pune în circulație.

Toate statele, cari stau astăzi în fruntea civilizației; statele cari sunt hotărîtoare în privința comerțului lumii întregi, au adoptat (primit) deja de formă sau de fapt etalonul unic, de aur, și cătră această pornire generală apucă și statele de mîna a doua. Este o goană după aur din partea tuturor statelor, pe care principele Bismark a asemănat o cu întinderea unei plame de toți în toate părțile, cău-tînd fiecare să nu rămînă desvălit.

Gavr. Todica.

Trei ani (1906—1909) de politică agrară în Ungaria.

Sub acest titlu a apărut de curind în editura ministerului de agricultură din Budapesta o broșură în care găsim înșirată tot ce s'a făcut prin acest minister, vreme de 3 ani pentru agricultura (plugăria) țării.

Sunt date interesante și mult instructive mai ales pentru cei ce muncesc în cărările înaintării economice, cu ajutorul țăranilor plugari. Vom scrie câteva din aceste date.

De rindul acesta scoatem la iveală date despre colonizările și așa numitele „acțiuni de ajutorare“ acțiunea ruteană, acțiunea săcuiască, etc) — ce le face guvernul cu ajutorul ministerului de agricultură.

Aceste colonizări și acțiuni de ajutorare sunt puse anume numai în slujba întăririi elementului maghiar, prin maghiarizarea în ținuturi locuite de nemaghiari.

Din acest motiv atât colonizările cât și ajutorarea ce o face statul, își perde ori ce caracter de o sănătoasă și dreaptă politică economică, ce ar trebui să se facă pentru năntarea tuturor locuitorilor țării.

Prin ajutorarea numai a elementului maghiar, să jignesc în cele mai simțite interese toți locuitorii nemaghiari ai statului și politica asta a statului ajunge astfel pătimasă și urmată de desaprobările și indignarea unei părți atât de mare, a locuitorilor țării.

Mai pe sus de toate însă felul de ajutoare pe care îl folosește guvernul prin colonizările și acțiunile sale, nu e justificat nici din punctul de vedere economic, căci sunele emorne și muncă uriașă ce să cheltuie aici, nu aduce roadele dorite, nici țării, nici celor favorizați.

Ce să arătăm cetitorilor noștri mărimea rispei și felul cum să fac aceste acțiuni a guvernelor maghiare, scoatem aici următoarele date.

I. Colonizările.

La sfârșitul anului 1905 fondul pentru colonizări a fost scăzut la suma de rotund 1 milion 900 coroane. În anul 1906 și 1907 s'a dat din rezervele de cassă încă 2 milioane, și în anul 1908 guvernul cu aprobarea parlamentului, a mai dat pentru colonizări 10 milioane. În total dar, în trei ani s'au folosit pentru colonizări nu mai puțin ca aproape 14 milioane coroane. Din anul ăsta înainte, vreme de 12

ani, an de an să dau pentru colonizări cite 10 milioane cor. din banii țării. În total dar numai în acești 15 ani (3 trecuți și 12 înainte), să vor folosi pentru colonizări suma de 124 milioane cor., — fără de ce s'au folosit, alte citeva zeci de milioane înainte de anul 1906!

Toți coloniștii de până acum și, de sigur, și cei viitori, sunt exclusiv unguri, mai ales Ciangăi, Săcui și de pe alföld.

În anul 1907 s'au cumpărat 9 moșii pentru colonizare, cite una în comitatul Turda Arieș, Alba inferioară și Culj-Cojocna, iar în comitatul Hunedoarei 6 moșii în total de 7,443 jugăre catastrale, cu prețul de 2 milioane 793 mii 338 cor. În anul 1908 s'au cumpărat de stat pentru colonizări 5 moșii în comitatul Alba Inferioară și una în com. Hunedoarei, în total de 3120 jugăre cat., cu prețul de 901 mii 968 coroane.

În total dar în cei doi ani din urmă, s'a cumpărat pentru colonizări 10 mii 562 jugăre cu 3 milioane 695 mii 306 coroane.

Prin urmare fie-care jugăr, cu bun cu rău, cu pădure, cu păraie, — s'a plătit de câtră stat cu cite 350 cor.

Frumos geșeft pentru vânzători, mai ales că toate aceste moșii sunt în hotară de-ale satelor din Ardeal, care sunt deluroase și slabe!

Cu sfârșitul anului 1908 starea moșiilor pentru colonizare a fost 36 mii 33 jugăre catastrale, dintre care peste 28 mii jugăre în Ardeal și numai 7 mii jugăre în părțile ungurene (mai ales în comitatul Caraș-Severin și Timiș).

Precum vedem dar, ținuturile locuite de Români le are guvernul mai dragi pentru așezarea colonizărilor sale, — anume și numai cu Unguri. Mulțămim măritului guvern pentru această distingere la care cu dreptul putem zice că: ne omoară cu dragostea!

În cei 3 ani, despre care e vorba, s'au format următoarele colonii:

1. În comuna românească Tîrgoviște din comitatul Caraș-Severin s'au dat 1168 jugăre la 50 de familii de plugari ungurești, de lege reformată, și la 10 muncitori, împărțite fiind aceste jugăre în loturi de cite 20 și 5 jugăre.

Casa și 20 jugăre a unui colonist i-s'a socotit cu cite 6200 coroane.

2. În comuna românească Izbiște din Torontal, s'au colonizat 2882 jugăre la 105 plugari și 42 muncitori.

4. În comuna românească

Nevrincea din comitatul Caraș-Severin, 2212 jugăre s'au dat la 70 plugari și 15 muncitori coloniști unguri, de legea romano-catolică. S'a continuat colonizarea în comuna românească Moșnița din comitatul Timișului, unde s'au mai așezat 12 plugari unguri.

În comunele românești Soimuş, Valea-lungă și Peștiș din comitatul Hunedorii, să fac colonizările în anul acesta.

Și acum să vedem cu ce a mai dăruit guvernul pe iubii săi coloniști în cei 3 ani din vorbă, — în afară de pământ și case:

Pentru poduri, drumuri, fințini, canalizări, s'a cheltuit de la stat în 3 ani 132 mii coroane. Pentru case parohiale, școli, biserici și alte edificii, s'a cheltuit 40 mii coroane.

Li-s'au mai dat gratuit 52 mii altoi de pomi, 468 mii altoi de viie și frăgari; pădureți ciți au cerut. Li-s'a mai dat cu preț de jumătate 500 măji metrice săminte de bucate; apoi 464 vaci și 429 oi de soiu — tot cu preț de jumătate.

Ce li-s'a iertat din dare și din prețul pământului, nu să amintește în raport.

Despre „acțiunile de ajutorare“, în numărul viitor, căci deodată și să le spunem ne, vine prea cu greu și prea cu jale.

STIRI

„Solidaritatea“ tovărășia băncilor noastre, își ține prima adunare generală la 31 Maiu st. n. (a doua zi de Rusali) la orele 11 înainte de amiază în frunțașă com. Seliște, lângă Sibiu.

A treia zi de Rusali își ține în Seliște adunarea generală festivă „Casa de păstrare“ prima tovărășie ca bancă, ce o avem noi: Atunci serbează împlinirea alor 25 ani de viață trăită în muncă desinteresată și jertfind foarte mult pentru bunăstarea și înaintarea neamului. Să dea cerul să ajungă prosperind încă multe astfel de iubileuri!

Tovărășie pentru pregătirea măturilor din tătarcă, s'a alcătuit lângă Arad în comuna românească Curtici. Tovărășia a alcătuit o Reuniunea economică a comitatului Arad. În anul trecut această tovărășie a eșportat mai ales în Austria peste 70 mii mături. În anul ăsta și până acum a așezat mai multe zeci de mii de mături.

Valorizarea — vitelor prin tovărășii. În Germania, cu deosebire înse în statul Hanovera, sunt o mulțime de tovărășii a căror lucrarea să mărginește numai și numai la vînzarea și cumpărarea vitelor. Să înțelege că, cu ajutorul tovărășii acestora prețul vitelor e regulat atât pentru vânzători cât și pentru cumpărători. În Hanovera în anul trecut au lucrat 77 tovărășii de acest fel, care au valorizat vite în

preț de 15 milioane m. (o marcă 1 Cor. 24—28 fileri)

Fie-care membru al tovărășiei e dator să-și vîndă vitele în tovărășie. Dacă nu să ține de asta, e pedepsit cu 5—50 Coroane, fie-care cap de vită.

Până cînd am putea și noi să ajungem la astfel de tovărășii — cel puțin atât am putea face să ridicăm în fiecare sat baremi cite un cântar pentru vite și pentru care, cu care să ne controlăm prețul vitelor și al nutrețelor.

Și asta s'ar putea face foarte ușor, fie prin o tovărășie, fie prin reprezentanța satului. Banii ce-i dăm pe un astfel de cântari s'ar întoarce însutit în 2—3 ani!

Intrebări și răspunsuri.

Intr. 15: De unde aș putea căpăta „Cartea Stuparilor“, că am mare lipsă de ea?

Răspuns: Cărți pentru stupărit sunt mai multe, scrise de feluriti stupari. Noi mai mult îți recomandăm cartea de stupărit edată de Reuniunea agricolă română din Sibiu. Srie pentru ea dlui V. Tordășian, secretarul acelei Reuniuni.

Intr. 16. În lipsa de gunoiu natural de ajuns, aș încerca cu gunoiu măestrit dela vre-o fabrică din Pesta. Dar vîbind cu unii economi mai mari, pe cit l'au lăudat unii, pe atât l'au hulit alții! Cer și sfatul Dvoastră. Abon. 6459.

Răspuns. Gunoiul măestrit e negreșit de folos. Dar nu ai să-l pui ori-ce gunoiu în ori-ce pământ sau pentru ori-și-ce fel de plantă. Că atîtea însușiri generale, atîta variație de materii, ca gunoiul natural de vite, cit fie care plantă să-și poată găsi ni el materiile de care ea are lipsă, — nu are. Gunoiul măestrit să pregătește pentru fiecare soiu de plante deosebit. De pildă griul (ere mult acid fosforic în gunoiu, pe cînd cucuruzul, ovăsul, leguma, cer alte materii. Dacă dar vei pune gunoiu dus pentru griu, la cucuruz și alte plante, acelea puțin folositoare avea de el! Economii practici așa, că trimit frabricii de gunoiu nu numai aceea, că pentru ce plante le trebuie și cit, ci trimit și pământ de probă din ace loc, c'apoi cei dela fabrică văd e mai e acolo lipsă de gunoiu orioa.

Dacă ții samă de regulile științei care a iscodit fabricarea de gunoiu măestrit, nu mai începe in-doiială că îți va fi de folos.

POSTA REDACȚIEI

Dlui V. O. în H. și altora, cari au făcut întrebări pentru întirzierea acestei foi. Că „Tovărășia“ nu a apărut așa regulat în anul de față, cum am fi dorit, — pricina e a să căuta în faptul, că redactorul „Tovărășiei“ e foarte cuprins cu lucrările de pregătire a unor așezăminte economice de mare folos pentru popor, — și să nizuește cu citiva buni soți de muncă, a le da întii acelora viață, apoi a să așterne pe lucru cu peana iară mai regulat. Rugăm a fi cu îngăduință numai.

„Tipografia Nouă“, Orăștie.